

Рудный қаласы әкімдігінің «№ 15 балалар бақшасы» КМҚК

Бекітемін:
2020 жылдың 28 тамызындағы
№ 1 педагогикалық кеңесінде
Торайымы: Боздақова

2020-2021 оқу жылына арналған
ересек «Ботақан» тобының (4-жастан бастап)
«Сықырлы кілем» вариативтік
компонент жоспары

Рудный қ. 2020-2021 о.ж.

Түсінік хат

Адамзат қоғамының рухани және мәдени қорының қымбат қазыналарының бірі - халықтың колөнері мен әдет-ғұрпы, қай халықтың болсын бітім тұлғасы, психологиялық, этникалық жан сезім белгілері оның колөнер мен әдет-ғұрып, салт-санасынан көрінеді. Өткен ел тарихын, тұрмыс-тіршілігін ой елегінен өткізер болсақ, халық өміріндегі әдет-ғұрып, салт-санасының дамуы тарихи оқиғалардан кейін заманның өзгеруіне байланысты болғаны айқын. Сол себептен «Рухани жаңғыру» бағдарламасының негізінде 2019-2020 оқу жылында шығармашылық топтың тақырыбы «Кілем тоқу технологиясы» болған.

« Сикырлы кілем » - эстетикалық даму

Мақсаты: Қазақ ұлттық ою өрнегі қолдану арқылы мектепке дейінгі ересек

жастағы балалардың кілем технологиясы бойынша білімдерін, дүниетанымын кеңейту, кілем тоқуды меңгеру. Өз ойларын тиянақты жеткізе білуге уйрету. Еңбекті суюуге, тазалыққа және техникалық қауіпсіздікті ережесіне сақтауға тәрбиелеу.

МДҰ педагогтарымен кілем тоқуға арналған сабақтарда келесі тақырыптармен танысып, кілем тоқуға үйренді.

Кілем тоқу тарихынан. Үй жиһазы – кілемді жерге жайсаң – төсеніш, қабырғаға ілсең – сән. Оны негізінен, сәндік, бөлме жылылығын сақтау, дыбысты бәсеңдету мақсатында тұтынады. Ол – қазақ халқының көне заманнан бері келе жатқан дәстүрлі үй мүлкінің көріктісі. Шығыс елінде кілемді тоқып, тұтынбаған халық болған емес. Кілем тұтынуға қолайлы, төзімді, шаң-тозаңнан тез тазартылады, ылғалдан, құрғақшылықтан қорықпайды, күтіп ұстаса, күйе түспейді әрі аса бағалы мүлік. Кілем бетіндегі сан қилы сәнді өрнектер-көшпелі халықтың өмір шежіресін баяндайды. Бұрын өмір сүрген ата-бабаларымыздың тұрмыс-тіршілігі, көшпелі елдің ағаш үйі, мал қорасы, ескі қорғандар, жүзім баулары, бәрі-бәрі осы кілем өрнектерінде бейнеленіп тұр. Кілемдегі суреттер шартты түрде бейнеленгенімен, онда өмір шындығы айқын аңғарылады. Біз білетін деректер: тоқылатын кілемдердің ішінде Түрікменстанның, Өзбекстанның, Қырғызстанның, Қазақстанның кілемдері өздерінің көрнектілігі жағынан басқа халықтың кілемдерінен көш ілгері. Өйткені, ұлттық кілемдер – осы республика колөнерінің төл туындысы, негізгі түрі.

**Ересек «Ботақан» тобына арналған «Сиқырлы кілем»
вариативтік компонент жоспары.**

№	Сабақтың тақырыбы	Мақсаты	Сағат саны
1	Кілем тоқу тарихынан	Үй жиһазы – кілемді жерге жайсаң – төсеніш, қабырғаға ілсең – сән. Оны негізінен, сәндік, бөлме жылылығын сақтау, дыбысты бәсеңдету мақсатында тұтынады.	1
2	Біз	Қарапайым сым темірден жасалған біз.	1
3	Ілмек	Ілмек біз- аты айтып тұрғандай іліп тоқуға арналған.	1
4	Иірілген жіп	(кенеп жіп, мақта жіп, жүннен иірілген жіп, жібе жіп синтетикалық жіп, аралас жіп)	1
5	Бізбен тоқу	Тоқу біздері түзу, екі жағы немесе бір жағы ғана ұшты және иілме (айналдыра тоқитын) болып келетінін көрсету.	1
6	Бізбен тоқудың барысы	Алғашқы қатар. Шеткі шалулар. Шеткі жиек. Оң және теріс шалулар.	1
7	Тоқудың түрлері	Шұлықша тоқу. Қуыстап тоқу. Орамалша тоқу.	1
8	Ілмекпен тоқу	Ілмектің көмегімен бұйым жасау барысы.	1
9	Машинамен тоқу	Машинамен тоқыған кезде шалуларды көбейтуге не азайтуға, ластик (резинка) тоқуға, тігінен, көлбеуінен және көлденеңінен тілік түсіруге меңгерту.	1
10	«Кілем өрмегі»	Ерекше сән мен сұлулыққа толы үй жасауы – кілемнің өрмегін «Аспалы өрмек» немесе «Кілем өрмегі» деп атайды.	1
11	Іліп тоқуға арналған иірім жіп түрлер	Иірім жіп көп талшықтардың тіркесу күші және ширату арқылы түсіндіру.	1
12	Зығыр жібі	Зығыр талшығының тігін өндірісіндегі пайдалануы.	1
13	Жіпті сирексіту.	Керілген жіп желілерінің арасынан арқау өткізілген соң ұйысқан жіп аралығын тоқпақпен (оны кейде тарақ деп те атайды).	1
14	Жіп жалғау.	Керілген желі жіптерінің үзiгiн немесе қашқанын тауып байлауды «жіпжалғау» деп атайды.	1
15	Жіптің қашуы.	Кілем тоқу үшін керілген жіп желісінің үзіліп кетуін шеберлер «жіптің қашуы», - дейді.	1
16	Қолмен тоқу	Қолмен тоқу кезінде сіз бір уақытта бір тегіс жасау және бір уақытта ілгегіңізде алтыдан көп ілмек болатынын балаларға меңгерту.	1

17	Кілемнің пайдасы мен зияны.	Қазір байқап қарасаңыздар, шаң жинайды, қағып-сілкуге, тазалауға қиын деген сылтаумен көп үй киіз бен қолдан тоқылған кілемді пайдаланбайтын болған.	1
18	Тарту жіп.	Белағаштың үстінен екі басына бекітілген күзуді тартатын жіпті осылай деп атайды.	1
19	Арқау.	Еркек жіп пен ұрғашы жіптің арасынан әрлі-берлі өткізілетін бас жағындағы шатысты ұстап тұратын жіпті шеберлер осылай атаған.	1
20	Жіппен жасалатын амалдар	Шатыс. Керілген жіп желілерінің, яғни еркек жіп пен ұрғашы жіптердің күзу арқылы адарғының көмегімен айқасуын «шатыс» дейді.	1
21	Қайшы.	Керілген желідегі жіпке шалынғаннан соң тегістеу үшін қажет.	1
22	Токпақ.	Атауы – токпақ, кейде оны тарақ деп те атай береді. Өйткені, бір жағынан тараққа да ұқсайды.	1
23	Аяқ.	Белағашты көтеріп тұратын, аша басты тіреу ағаштың атауы – аяқ.	1
24	Адарғы.	Кергі ағашта тоқылып жатқан кілемнің еркек жібі мен ұрғашы жібін ерсілі –қарсылы, жоғарылы-төменді алмастырып тұратын белағашпен қатар жатқан ағашты адарғы дейміз.	1
25	Белағаш.	Бұл – кілем тоқу үшін керілген жіп желісін күзу арқылы байланыстырып тұратын көлденең ағаш.	1
26	Кергі ағаш.	Кілем тоқылатын, оның жібін керіп тұратын арнайы ағаш.	1
27	Өрмекпен тоқылатын кілемдер.	Құнды бұйым-кілем өндіру үрдісі екі түрлі әдіспен жүзеге асырылады. Қолмен кілем тоқу, екіншісі – машинамен кілем жасау.	1
28	Кілемнің түрлері мен түстері.	Қазақтың терме өрмегімен кілем, тақыр кілем, құр, таңғыш, желбау, бесбау, есіктің тастамасы, қоржын, сандық қап тәрізд ібұйымдар тоқылады.	1
29	Еркек жіп.	Ол – кілем тоқу үшін керілген желі жіптерінің күзуде тұрған үстіңгі жіптері.	1
30	Ұрғашы жіп.	Бұл – керілген желі, төсек жіптің төменгі күзусіз жіптерінің атауы.	1
31	Кестелі өрнек	Кесте көне ою-өрнекті әшекелеудің ертеден келе жатқанын элементтерінің басты түрі екендігін	1

		балаларға ұғындыру.	
32	Кілемді сақтау әдістері.	Кілемнің тозбауы және әдемілігі мен қылдақтығын арттыру үшін оның астына киіз немесе жұмсақ резеңке салады.	1
33	Қазақ кілемдері.	Түкті, тықыр, барақ кілемдер. Қазақстанның оңтүстік облыстары мен Арқада түкті, тықыр, араб кілемдерін тоқу, Семейде кілем кестелеу күшті дамыған. Түксіз қазақ кілемдерін тоқудың бірнеше тәсілі қолданыста. Оның кең тараған түрі – басты өрнектерінің «араби» болып жасалынатыны.	1
34	Кілемнің ою-өрнегіндегі бояулар	Мал шаруашылығымен айналысқан (қой, түйе өсірген) барлық халықта да кілем тоқу өнері дамыған. Олардың кілемдері де, алаша, текеметтері де сан алуан түр мен түске толы.	1
35	Түрлі-түсті жіптермен кілем түгін шығару.	Жақсы иірілген, әдемі боялған түрлі-түсті жіптермен кілем түгі былай шығарылады: әр түрлі бояулы жіптерді әр бір екі өріс жібіне түйілдіреді.	1
36	Кілем тоқылатын құрылғы.	Кілем тоқитын заманымыздың соңғы жаңалықтарымен жасалған арнайы станоктар ауылдық жерлерде болған жоқ, қазір де кездеспейді.	1

Вариативтік компонент «Сиқырлы кілем» (4-жастан бастап) балаларға арналған.